

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدين حفظه الله تعالى

موضوع:

۱. احکام؛ خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها
۲. احکام؛ شکار و ذبح حیوانات

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: رضا راضی

تاریخ: ۱۳۹۶/۶/۲۵

آیا گفتن بسم الله برای غذا خوردن هم مانند ذبح واجب است؟
آیا رو به قبله بودن ذبح و آب دادن به آن واجب است؟
آیا در بازارهای کشورهای کفر می‌شود از گوشت حیوانات حلال گوشت خورد؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۶/۷/۱

لطفاً به نکات زیر توجه فرمایید:

۱. گفتن «بسم الله» پیش از خوردن و آشامیدن، کاری بسیار نیکو و پسندیده است، تا حدی که می‌توان ترک آن را از نشانه‌های غفلت دانست؛ با توجه به اینکه غذا دهنده و آب دهنده خداوند است؛ چنانکه فرموده است: «وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ»^۱؛ «و او غذا می‌دهد و غذا داده نمی‌شود» و فرموده است: «وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي»^۲؛ «و کسی که او من را غذا می‌دهد و آب می‌نوشاند» و با این وصف، بردن نام او پیش از خوردن و آشامیدن، از اعتقاد و التفات به این حقیقت پرده بر می‌دارد و عادت ذاکران و شاکران است. اما آیا می‌توان آن را کاری واجب دانست؟ بعید نیست؛ چراکه ترک عمدی آن توجیهی ندارد و خداوند فرموده است: «فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ»^۳؛ «پس از چیزی بخورید که نام خداوند بر آن برده شده است اگر به آیات او ایمان دارید»، هر چند ظاهر از آن، گوشت حیوانی است که با نام خداوند ذبح شده است، نه مطلق آب و غذا. آری، قدر مسلم آن است که ترک این کار به حرمت آب و غذا نمی‌انجامد و هرگاه از روی فراموشی باشد، گناه محسوب نمی‌شود.

۱. الأنعام/ ۱۴

۲. الشعراء/ ۷۹

۳. الأنعام/ ۱۲۱

۲. روی به قبله کردن حیوان در وقت ذبح واجب نیست، بلکه مستحب است و این نظر همه‌ی مذاهب اسلامی به استثنای شیعه است و دلیل شیعه، خبری واحد از اهل بیت است که ترک عمدی آن را حرام و مانع از خوردن گوشت حیوان می‌داند^۱، در حالی که خبر واحد قادر به اثبات این حکم نیست؛ خصوصاً با توجه به اینکه با کتاب خداوند مخالفت دارد؛ زیرا کتاب خداوند، خوردن از گوشت حیوانی که نام خداوند بر آن برده شده را جایز دانسته و فرموده است: ﴿وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾^۲؛ «و شما را چه می‌شود که از آنچه نام خداوند بر آن برده شده است نمی‌خورید؟!» و با این وصف، نخوردن از گوشت حیوانی که نام خداوند بر آن برده شده، به سبب اینکه روی به قبله ذبح نشده، بر خلاف کتاب خداوند است. از اینجا دانسته می‌شود که آب دادن به حیوان قبل از ذبح نیز واجب نیست، بلکه مستحب است؛ همچنانکه کارهای دیگری مانند خواباندن حیوان با ملایمت و ذبح کردن با چاقوی تیز و سرعت در بریدن رگ‌ها و بستن دو دست و یک پا و باز گذاشتن پای دیگر در ذبح گوسفند و بستن هر چهار دست و پا و رها کردن دم در ذبح گاو و رها کردن مرغ پس از بریدن سر و پنهان کردن ذبح از سایر حیوانات و خودداری از ذبح حیوان دست‌پرورده، مستحب محسوب می‌شوند؛ زیرا این قبیل کارها مصداق رحمت و احسان هستند که نسبت به همه‌ی آفریدگان خداوند پسندیده است؛ چنانکه در حدیثی از پیامبر رحمت صلی الله علیه و آله و سلم آمده است: «مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ»^۳؛ «کسی که رحم نمی‌کند رحم نمی‌شود» و در حدیثی دیگر از آن حضرت آمده است: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَةَ وَلْيُجِدْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ وَلْيُرِخْ ذَبِيحَتَهُ»^۴؛ «هرآینه خداوند عزَّ و جلَّ احسان را بر هر چیزی نوشته است، پس چون می‌کشید به نیکی بکشید و چون ذبح می‌کنید به نیکی ذبح کنید و باید یکی از شما چاقوی خود را تیز کند و باید ذبیحه‌ی خود را راحت گرداند».

۳. خوردن از گوشت حیوانات حلال گوشتی که ذبح نشده‌اند، بلکه از طریق دیگری مانند خفه کردن، ضربه زدن، پرتاب کردن و برق دادن کشته شده‌اند، جایز نیست؛ چنانکه خداوند فرموده است: ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ۖ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ﴾^۵؛ «مردار و خون و گوشت خوک و چیزی که نام غیر خداوند بر آن برده شده و خفه شده و زده شده و پرتاب شده و شاخ زده شده و چیزی که درنده خورده مگر آنچه تذکیه کنید

۱. الکافی للکلینی، ج ۶، ص ۲۳۳؛ من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۳، ص ۳۳۲؛ تهذیب الأحکام للطوسی، ج ۹، ص ۵۹

۲. الأنعام / ۱۱۹

۳. مسند أحمد، ج ۲، ص ۲۲۸؛ صحیح البخاری، ج ۷، ص ۷۵؛ صحیح مسلم، ج ۷، ص ۷۷؛ سنن أبی داود، ج ۲، ص ۵۲۲؛ سنن الترمذی، ج ۳، ص ۲۱۲؛ من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۴، ص ۳۸۰؛ الإستبصار للطوسی، ج ۱، ص ۲۶۷

۴. مسند أحمد، ج ۴، ص ۱۲۴؛ سنن الترمذی، ج ۲، ص ۴۳۱؛ سنن النسائی، ج ۷، ص ۲۲۷؛ السنن الکبری للبیهقی، ج ۹، ص ۲۸۰

۵. المائدة / ۳

و چیزی که بر بت‌ها ذبح شده و اینکه با تیرها قسمت کنید بر شما حرام شد، آن‌ها فسقند؛ با توجه به اینکه «الْمُنْحَنَقَةُ وَالْمَوْقُودَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ»؛ «خفه شده و زده شده و پرتاب شده و شاخ زده شده» را از «مَا أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ بِهِ»؛ «چیزی که نام غیر خداوند بر آن برده شده» جدا فرموده و این به معنای آن است که کشته شدن حیوانات با این قبیل اسباب، علتی مستقل برای تحریم آن‌هاست، اگرچه نام غیر خداوند بر آن‌ها برده نشده باشد؛ همچنانکه «تذکیه» در «إِلَّا مَا ذَكَّبْتُمْ»؛ «مگر آنچه تذکیه کنید»، ظاهر در ذبح حیوان پیش از مرگ آن است و از اینجا دانسته می‌شود که ذبح حیوان پیش از مرگ آن، برای حلال شدنش ضروری است؛ مگر در مواردی که «صيد» محسوب می‌شود و ذبح حیوان پیش از مرگش ممکن نیست.

۴. خوردن از گوشت حیوانات حلال گوشتی که در کشورهای اسلامی تولید شده، بدون تحقیق درباره‌ی چگونگی تولید آن جایز است؛ چراکه غالب در کشورهای اسلامی، کشتار حیوانات به گونه‌ی شرعی است و اصل در عمل مسلمانان، صحت است، تا آن گاه که خلاف آن معلوم شود و از این رو، خداوند از بدگمانی و تجسس درباره‌ی اعمال مسلمانان نهی کرده و فرموده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا»؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! از بسیاری گمان‌ها اجتناب کنید؛ هرآینه برخی گمان‌ها گناهند و تجسس نکنید»، ولی خوردن از گوشت حیوانات حلال گوشتی که در کشورهای غیر اسلامی تولید شده است، بدون تحقیق درباره‌ی چگونگی تولید آن جایز نیست؛ چراکه غالب در کشورهای غیر اسلامی، کشتار حیوانات به گونه‌ی غیر شرعی است و اصل در عمل غیر مسلمانان، عدم صحت است، تا آن گاه که خلاف آن معلوم شود و از این رو، خداوند به تحقیق در خارج سرزمین اسلامی امر کرده و فرموده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا»؛ «ای کسانی که ایمان آوردید! هرگاه در راه خداوند سفر می‌کنید، پس تحقیق کنید!»

۵. گوشت حیوانات حلال گوشتی که توسط اهل کتاب ذبح شده، حلال است؛ چراکه آنان موحد هستند و حیوانات را برای غیر خداوند ذبح نمی‌کنند؛ چنانکه خداوند فرموده است: «الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَلٌ لَهُمْ»؛ «امروز چیزهای پاک برای شما حلال شد و غذای کسانی که پیش از شما کتاب داده شدند برای شما حلال است و غذای شما برای آنان حلال است»، هر چند بنا بر روایاتی از اهل بیت مکروه شمرده می‌شود.^۴ با این حال، در کشورهای غیر اسلامی که تولید گوشت حیوانات حلال گوشت، در انحصار مسلمانان، یهودیان و مسیحیان قرار ندارد، بلکه توسط خداناباوران و پیروان ادیان غیر الهی نیز انجام می‌شود،

۱. الحجرات / ۱۲

۲. النساء / ۹۴

۳. المائدة / ۵

۴. بنگرید به: الکافی للکلینی، ج ۶، ص ۲۳۸؛ من لا یحضره الفقیه لابن بابویه، ج ۳، ص ۳۳۰؛ الإستبصار للطوسی، ج ۴، ص ۸۱.

تحقیق درباره‌ی تولید کننده‌ی آن ضروری است؛ زیرا خوردن از گوشت حیواناتی که با نام خداوند ذبح نشده‌اند، گناهی بزرگ است؛ چنانکه فرموده است: «وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذَكَّرْ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ»^۱؛ «و از چیزی که نام خداوند بر آن برده نشده است نخورید و هرآینه آن فسق است» و مراد از آن گوشت حیواناتی است که با نام غیر خداوند ذبح شده‌اند؛ چنانکه فرموده است: «إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ»^۲؛ «تنها مردار و خون و گوشت خوک و چیزی که نام غیر خداوند بر آن برده شده را بر شما حرام کرده» و این به معنای آن است که خوردن از گوشت حیوانات ذبح شده توسط موحدان، جایز است؛ چراکه طبیعتاً آنان نام غیر خداوند را بر آن‌ها نمی‌برند، اگرچه به سبب فراموشی یا جهل به وجوب، نام خداوند را بر آن‌ها نبرند، ولی خوردن از گوشت حیوانات ذبح شده توسط غیر موحدان، جایز نیست؛ چراکه طبیعتاً آنان نام خداوند را بر آن‌ها نمی‌برند و ممکن است که نام غیر خداوند را بر آن‌ها ببرند و با این وصف، خوردن از گوشت حیوانات حلال گوشتی که معلوم نیست توسط موحدان ذبح شده‌اند یا غیر موحدان، در کشورهای اسلامی جایز و در کشورهای غیر اسلامی حرام است، تا آن گاه که معلوم شود.

البته پوشیده نیست که هم‌اکنون در بیشتر کشورهای غیر اسلامی، مسلمانانی ساکن هستند و مراکزی را برای تولید و عرضه‌ی گوشت حلال دایر کرده‌اند و با این وصف، غالباً نیازی به خوردن از گوشت تولید شده و عرضه شده توسط یهودیان و مسیحیان وجود ندارد؛ خصوصاً با توجه به اینکه خرید کردن از غیر مسلمانان در مواردی که خرید کردن از مسلمانان میسر است، جایز نیست.^۳

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوب‌های خراسانی
مجلس خبرگان رهبری

۱. الأنعام / ۱۲۱

۲. التَّحِل / ۱۱۵

۳. در این باره، بنگرید به: پرسش و پاسخ ۲۱۶.